

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
'ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ
ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΚΑΙ
ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ'

2^ο
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΝΟΙΚΤΗ ΚΑΙ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Πάτρα, 27, 28 - 30 Μαρτίου 2003

Συνεδριακό και Πολιτιστικό Κέντρο
Πανεπιστημίου Πατρών

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΟΝΑΡΑΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΟΙΚΤΗΣ &
ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Διερεύνηση των Αντιλήψεων των Φοιτητών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Χ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Γ. ΚΟΥΣΤΟΥΡΑΚΗΣ Α. ΛΙΟΝΑΡΑΚΗΣ
 Επίκουρος Καθηγητής ΣΕΠ στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο Επίκουρος Καθηγητής
 Πανεπιστήμιο Πατρών Πανεπιστήμιο Ελληνικό Ανοικτό Παν/μιο
cranag@upatras.gr koustger@otenet.gr alionar@eap.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η γνώση των αντιλήψεων των φοιτητών για το θεματικό πεδίο, το οποίο μελετούν, είναι απαραίτητη για τη σωστή τους εκπαίδευση. Στην έρευνα αυτή, διερευνήσαμε τις αντιλήψεις δείγματος φοιτητών της θεματικής ενότητας ΕΚΠ65 για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση (ΑεξΑΕ). Ως μέσο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε κατάλληλα διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις διαχωρισμένες σε πέντε θεματικά πεδία. Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε γενικά, πως οι φοιτητές είχαν θετική στάση έναντι της ΑεξΑΕ, η οποία μάλιστα ενισχύθηκε μετά την παρακολούθηση αυτού του ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών. Δεν υπήρξε διαφοροποίηση στις αντιλήψεις των φοιτητών σε σχέση με το φύλο. Ανιχνεύτηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις απαντήσεις των ερωτηθέντων πριν από την έναρξη της παρακολούθησης του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών σε σχέση με τις απαντήσεις μετά την ολοκλήρωσή του στα εξής θεματικά πεδία: (α) Δυνατότητες πρόσβασης - ισότητα ευκαιριών (β) Περιεχόμενο σπουδών - επαγγελματικές δυνατότητες (γ) Σπουδές - ιδιαιτερότητες παροχής σπουδών και (δ) Προσωπική επαφή - επικοινωνία - αλληλεπίδραση ομάδας. Δεν ανιχνεύτηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στο θεματικό πεδίο Τεχνολογικές διαστάσεις και πιθανές επιδράσεις.

ABSTRACT

The knowledge of perceptions of students for the thematic field, which they study, is essential for their right education. In this study were examined the perceptions of sample of students of thematic unit ΕΚΡ65 for the open and distance education (ODE). As means of collection of data was used suitable questionnaire with questions separated in five thematic fields. The analysis of data showed generally, that the students had positive attitude against the ODE, which indeed became still more positive afterwards annual duration postgraduate program. Totally, did not exist differentiation in the perceptions of students concerning their sex. Were detected statistically important differences in the answers asked before annual duration postgraduate program of study concerning the answers afterwards its completion in the thematic fields: (a) Possibilities of access - equality of occasions (b) Content of study - professional possibilities (c) Study - particularities of benefit of study and (d) Personal contact - communication - interaction of team. On the contrary, were not detected statistically important differences in the thematic field: Technological dimensions and likely effects.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ) διένυσε ήδη τέσσερα έτη επιτυχούς λειτουργίας. Στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα καταξιώθηκε στη συνείδηση των Ελλήνων πολιτών, γεγονός που αποδεικνύεται και από το μεγάλο όγκο αιτήσεων των ενδιαφερομένων να παρακολουθήσουν τα συγκεκριμένα προγράμματα σπουδών, που αυτό παρέχει. Κι ακόμη, το ΕΑΠ εκτείνει τη δράση του πέρα από τα ελληνικά σύνορα προσεγγίζοντας ευαίσθητους πληθυσμούς του εξωτερικού, όπως είναι οι ομογενείς, οι μετανάστες και οι εργαζόμενοι στην αλλοδαπή. Επίσης, στη διάρκεια των τεσσάρων πρώτων ετών έγινε γνωστό και για κάτι άλλο: για τις απαιτήσεις από τη μεριά των φοιτητών που ορίζουν τα προγράμματα σπουδών του, για τις δυσκολίες στις σπουδές γενικά και για μία πρωτόγνωρη ευελιξία που έχει για τα Ελληνικά δεδομένα.

Ένα από τα πρώτα προγράμματα σπουδών που παρέχει το ΕΑΠ είναι αυτό της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΑεξΑΕ). Πρόκειται για μια μεταπτυχιακού επιπέδου Θεματική Ενότητα (Θ.Ε.), που εντάσσεται στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης «Σπουδές στην Εκπαίδευση», ενώ προσφερόταν έως το 2003 και ως αυτούσιο πρόγραμμα σπουδών που οδηγεί στη λήψη Πιστοποιητικού Μεταπτυχιακής Επιμόρφωσης. Η Θ.Ε. της ΑεξΑΕ εξετάζει τις πιχές του σχεδιασμού και της παροχής Ανοικτής Εκπαίδευσης με τη μεθοδολογία της Εξ Αποστάσεως διδασκαλίας. Πρόκειται, δηλαδή για τη μεθοδολογία εκείνη που αποτελεί το υπόβαθρο για την παροχή σπουδών στο ΕΑΠ.

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι ο χωρικός διαχωρισμός τόσο των διδασκομένων μεταξύ τους όσο και μεταξύ αυτών και του διδάσκοντα (Amundsen & Bergard, 1989). Αυτή η διαφοροποίηση του ΕΑΠ σε σύγκριση με τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας, που εφαρμόζεται στα υπάρχοντα συμβατικά ΑΕΙ, μπορεί να έχει θετικές ή αρνητικές επιδράσεις (Buboltz et al., 2002) όσον αφορά: α) τη μαθησιακή πορεία των φοιτητών του ιδρύματος, β) τη διαπροσωπική επικοινωνία και γ) την κοινωνικοποίησή τους ως ενήλικων σπουδαστών ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος που έχει ομοιότητες αλλά και ουσιαστικές διαφορές σε σχέση με τα υπάρχοντα Ανώτατα Ιδρύματα.

Στη μελέτη αυτή γίνεται προσπάθεια για τον εντοπισμό και την καταγραφή των αντιλήψεων δείγματος φοιτητών του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών ΕΚΠ65 για την ΑεξΑΕ. Είναι χαρακτηριστικό το ότι ο τρόπος με τον οποίο οι τελευταίοι εκλαμβάνουν τα χαρακτηριστικά, τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα και τις ιδιαιτερότητες της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της γενικότερης έρευνας στο ίδιο το επιστημονικό πεδίο. Και τούτο καθώς πρέπει να ληφθεί υπόψη το ότι τα προηγούμενα καθορίζουν τη στάση και τη συμπεριφορά τους κατά τη διάρκεια των σπουδών τους στο ΕΑΠ.

Επιπλέον, οι αντιλήψεις των φοιτητών είναι άμεσα συνδεδεμένες με τις προσδοκίες και την απόδοσή τους αναφορικά με την πορεία των σπουδών τους. Είναι χαρακτηριστική η άποψη των McMillan (1980) και Griswold (1984) ότι οι ενήλικες φοιτητές ενεργούν στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ως διαμεσολαβητές στις αντιδράσεις τους αλλά και στην αλληλεπίδραση με τους συμφοιτητές τους και τους διδάσκοντες, διαμορφώνοντας, έτσι, με τρόπο καθοριστικό τη μαθησιακή τους πορεία. Τέλος, σύμφωνα με την εποικοδομητική θεωρία (*constructivist theory*) για να υπάρξει αποτελεσματική εκπαιδευτική διαδικασία, είναι απαραίτητη από τη μεριά των φοιτητών η μελέτη των ιδεών και των αντιλήψεών τους αναφορικά με το πεδίο της ΑεξΑΕ.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

2.1. ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ

Στο πρόγραμμα της ΕΚΠ65 - Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2001-2002 εντάχθηκαν 240 μεταπτυχιακοί φοιτητές σε 13 τμήματα (επιλεγμένοι τυχαία από 1.038 αιτήσεις), στην Αθήνα, Πάτρα και Θεσσαλονίκη. Η έρευνα διεξήχθη σε δύο φάσεις: πριν και μετά την ολοκλήρωση του συγκεκριμένου ετήσιου μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών. Πιο συγκεκριμένα, κατά την έναρξη του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών (πρώτη φάση) 54 φοιτητές συμμετείχαν οικειοθελώς και συμπλήρωσαν κατάλληλα διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο. Στη δεύτερη φάση, δηλαδή μετά την παρακολούθηση του προγράμματος σπουδών από τον αρχικό αριθμό φοιτητών εννέα (9) άτομα δεν συμπλήρωσαν για διάφορους λόγους το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο. Έτσι το δείγμα μας διαμορφώθηκε από 45 φοιτητές (N=45), που συμμετείχαν και στις δύο φάσεις της έρευνας, που προέρχονταν από τρία τμήματα, εκ των οποίων δύο ήταν στην Αθήνα και ένα στην Πάτρα. Έτσι, το μέγεθος του δείγματος αγγίζει το 18,75% του συνολικού πληθυσμού φοιτητών της Θ.Ε. ΕΚΠ65. Ακόμη, η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος αποτελείται από εκπαιδευτικούς, ενώ οι 21 (47%) ήταν άνδρες και οι 24 (53%) γυναίκες.

2.2. ΤΟ ΜΕΣΟ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ως μέσο συλλογής των ερευνητικών μας δεδομένων χρησιμοποιήθηκε κατάλληλα διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο, που παρατίθεται στο Παράρτημα μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής. Η κατασκευή του ερωτηματολογίου στηρίχτηκε:

- (α) στην κλίμακα των Dinnocenti, Weiss, Ulmer & Roberts (2002),
- (β) στις κλίμακες των Anton & Reed (1991) και
- (γ) στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία (Rowntree, 1992 - Rowntree, 1994 - Race, 1995 - Holmberg, 1996 - Βεργίδης κ.ά., 1998 - Willis, 2000) μέσα από την οποία προσδιορίζονται οι παράγοντες που καθορίζουν την ΑεξΑΕ.

Εστιάζοντας την προσοχή μας στο ερωτηματολόγιο σημειώνουμε ότι αυτό αποτελείται από 54 ερωτήσεις (μεταβλητές var01 μέχρι var54), ενώ και οι φοιτητές απάντησαν με βάση την πεντάβαθμη κλίμακα Likert (1-καθόλου, 2-λίγο, 3-μέτρια, 4-πολύ, 5-πέρα πολύ). Οι 54 ερωτήσεις διαχωρίστηκαν εξ αρχής (ανάλογα με το περιεχόμενό τους) σε πέντε θεματικές κατηγορίες ΘΚ1, ΘΚ2, ΘΚ3, ΘΚ4 και ΘΚ5, ως εξής:

- **ΘΚ1:** Δυνατότητες πρόσβασης στην εκπαίδευση - ισότητα ευκαιριών (μεταβλητές var01-var18),
- **ΘΚ2:** Περιεχόμενο σπουδών - επαγγελματικές δυνατότητες (μεταβλητές var19-var29),
- **ΘΚ3:** Σπουδές - ιδιαιτερότητες παροχής σπουδών (μεταβλητές var30-var41),
- **ΘΚ4:** Προσωπική επαφή - επικοινωνία - αλληλεπίδραση ομάδας (μεταβλητές var42-var48),
- **ΘΚ5:** Τεχνολογικές διαστάσεις και πιθανές επιδράσεις (μεταβλητές var49-var54).

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Ο συντελεστής αξιοπιστίας Alpha του ερωτηματολογίου, βρέθηκε να έχει πάρα πολύ ικανοποιητική τιμή και στις δύο φάσεις διεξαγωγής της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, η τιμή του Alpha πριν από την παρακολούθηση του προγράμματος σπουδών ήταν 0,8933 και μετά την παρακολούθησή του 0,8832. Η μικρή διαφοροποίηση στην τιμή του συγκεκριμένου συντελε-

στη είναι αναμενόμενη, λόγω, ακριβώς, της μεταβολής των αντιλήψεων του πληθυσμού του δείγματος φοιτητών, που συμμετείχαν στην έρευνα.

Από τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης των ερευνητικών μας δεδομένων, προκύπτει η αποδοχή από τους φοιτητές της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης καθώς οι τελευταίοι δείχνουν να αναγνωρίζουν τα πλεονεκτήματα που συνδέονται με την προώθησή της. Μάλιστα, ο βαθμός αποδοχής της ενισχύθηκε σε όλες τις περιπτώσεις και μετά από την ολοκλήρωση του προγράμματος.

Στον Πίνακα 1 δίνονται ο μέσος όρος και η τυπική απόκλιση στο σύνολο των βαθμολογιών των απαντήσεων του δείγματος.

	Πριν (N=45)	Μετά (N=45)
Μέσος όρος	3,92	4,18
Τυπική απόκλιση	0,32	0,33

Πίνακας 1: Μέσος όρος και τυπική απόκλιση στο σύνολο των απαντήσεων πριν και μετά το μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών ΕΚΠ65

Με την εφαρμογή της στατιστικής ανάλυσης με το t-κριτήριο προέκυψαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p < 0,05$) στις βαθμολογίες των απαντήσεων των ερωτηθέντων πριν από το ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών σε σχέση με αυτές που επισημάνθηκαν μετά το τέλος του ετήσιου προγράμματος.

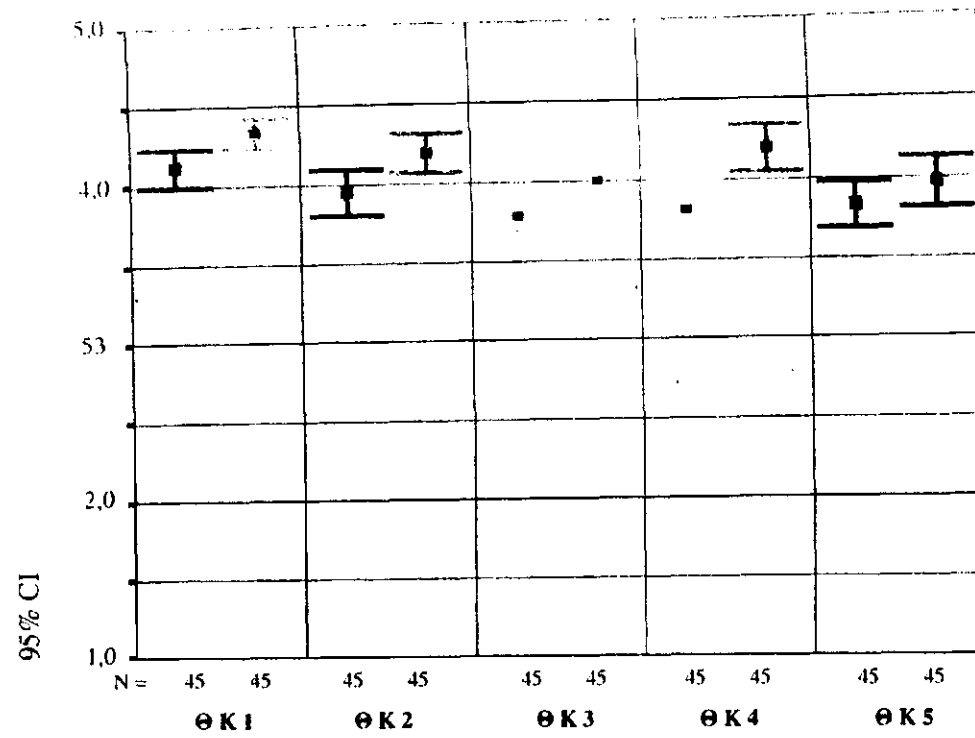
Πρέπει, εδώ, να σημειώσουμε πως όλες οι στατιστικές αναλύσεις έγιναν με τη χρήση του πακέτου στατιστικής ανάλυσης SPSS και με επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha = 0,05$.

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των βαθμολογιών των απαντήσεων στις πέντε θεματικές κατηγορίες των ερωτήσεων πριν και μετά το ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών.

Θεματικές κατηγορίες Ερωτήσεων	Πριν (N=45)		Μετά (N=45)	
	Μέσος όρος	Τυπική απόκλιση	Μέσος όρος	Τυπική απόκλιση
ΘΚ1 Δυνατότητες πρόσβασης - ισότητα ευκαιριών	4,11	0,40	4,33	0,32
ΘΚ2 Περιεχόμενο σπουδών - επαγγελματικές δυνατότητες	3,95	0,48	4,19	0,41
ΘΚ3 Σπουδές - ιδιαιτερότητες παροχής σπουδών	3,79	0,43	3,99	0,38
ΘΚ4 Προσωπική επαφή - επικοινωνία - αλληλεπίδραση ομάδας	3,82	0,56	4,19	0,49
ΘΚ5 Τεχνολογικές διαστάσεις και πιθανές επιδράσεις	3,83	0,47	3,97	0,53

Πίνακας 2: Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των πέντε θεματικών κατηγοριών πριν και μετά το ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακό πρόγραμμα ΕΚΠ65

Στο Γράφημα 1 δίνονται τα διαστήματα εμπιστοσύνης των βαθμολογιών των απαντήσεων στις πέντε θεματικές κατηγορίες πριν και μετά το ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών ΕΚΠ65.

Γράφημα 1: Διαστήματα εμπιστοσύνης των βαθμολογιών στις πέντε θεματικές κατηγορίες πριν και μετά το ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακό πρόγραμμα ΕΚΠ65.

Από τη μελέτη των στοιχείων του Πίνακα 2 και του Γραφήματος 1 προκύπτει ότι ο υψηλότερος μέσος όρος της βαθμολογίας των απαντήσεων σημειώθηκε στη μεταβλητή ΘΚ1 (δυνατότητες πρόσβασης στην εκπαίδευση - ισότητα ευκαιριών), ενώ η συγκεκριμένη επίδοση ενισχύθηκε περισσότερο μετά την ολοκλήρωση της παρακολούθησης του εξεταζόμενου προγράμματος σπουδών. Ακόμη, ο χαμηλότερος μέσος όρος σημειώθηκε στη ΘΚ3 (σπουδές - ιδιαιτερότητες παροχής σπουδών), ο οποίος και πάλι ενισχύθηκε μετά το τέλος του προγράμματος. Σε καμία θεματική περιοχή δεν υπήρξε αρνητική διαφοροποίηση των αντιλήψεων των φοιτητών στο τέλος του προγράμματος σε σχέση με αυτές που είχαν πριν από την έναρξη των μεταπτυχιακών μαθημάτων.

Ακολουθώντας, με τη βοήθεια του t-κριτηρίου αναλύθηκαν οι βαθμολογίες των απαντήσεων των ερωτηθέντων πριν και μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών ανά θεματική κατηγορία και τ' αποτελέσματα έχουν ως εξής:

(α) *Δυνατότητες πρόσβασης - ισότητα ευκαιριών (ΘΚ1)*

Εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p < 0,05$) στις βαθμολογίες των απαντήσεων των ερωτηθέντων πριν από το ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών σε σχέση με εκείνες που προέκυψαν μετά την ολοκλήρωσή του. Το γεγονός φανερώνει ότι η συμμετοχή στο πρόγραμμα σπουδών ΕΚΠ65 συνέβαλε στη μεγιστοποίηση των ήδη θετικών αντιλήψεων των φοιτητών σχετικά με την προώθηση της δια βίου εκπαίδευσης, της ισότητας των ευκαιριών στη μόρφωση και των δυνατοτήτων που προσφέρονται με την παροχή εκπαίδευσης σε άτομα που διαμένουν σε απομακρυσμένες γεωγραφικά περιοχές ή, γενικότερα, σε όλους εκείνους που αδυνατούν να προσέλθουν για διάφορους λόγους στις αίθουσες διδασκαλίας.

(β) Περιχόμενο σπουδών - επαγγελματικές δυνατότητες (ΘΚ2)

Εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p < 0,05$) στις απαντήσεις των ερωτηθέντων πριν από το ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών σε σχέση με τις απαντήσεις τους μετά την ολοκλήρωσή του. Το γεγονός αυτό φανερώνει ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών επέδρασε θετικά στην μεγιστοποίηση των αντιλήψεων των φοιτητών αναφορικά με την εφαρμογή της ΑεξΑΕ για την μελέτη σύγχρονων, πρωτότυπων και ευέλικτων γνωστικών αντικειμένων, για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, για την αξιοποίηση των αποκτηθέντων γνώσεων στην αγορά εργασίας και την επαγγελματική τους εξέλιξη.

(γ) Σπουδές - ιδιαίτερες παροχές σπουδών (ΘΚ3)

Εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p < 0,05$) στις απαντήσεις των ερωτηθέντων πριν από το ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών σε σχέση με τις απαντήσεις τους μετά την ολοκλήρωσή του. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει ότι το πρόγραμμα σπουδών επέδρασε θετικά στην αναγνώριση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών σχετικά με την παροχή σπουδών με τη μέθοδο της ΑεξΑΕ, όπως είναι: α) η παροχή ευκαιριών για σπουδές χωρίς άγχος, πίεση ή ανταγωνισμό ακολουθώντας τους προσωπικούς ρυθμούς του καθενός, β) οι δυνατότητες για σπουδές σε γνωστικά αντικείμενα που δε διδάσκονται στα συμβατικά ΑΕΙ, και γ) η συμβολή της ΑεξΑΕ στην εκπαιδευτική αποκέντρωση.

Επιπλέον, προέκυψαν τα εξής σημαντικά ευρήματα: α) οι σπουδές με βάση τη μέθοδο της ΑεξΑΕ δεν είναι ελλειμματικές εξαιτίας του ότι το μάθημα δεν εγκλωβίζεται στις τάξεις - αιθούσες διδασκαλίας όπως συμβαίνει στα συμβατικά ΑΕΙ, και β) οι φοιτητές στην ΑεξΑΕ δεν εγκαταλείπουν τις σπουδές ευκολότερα απ' ό,τι οι συνάδελφοί τους που φοιτούν στα παραδοσιακά Πανεπιστήμια.

(δ) Προσωπική επαφή - επικοινωνία - αλληλεπίδραση ομάδας (ΘΚ4)

Εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p < 0,05$) στις απαντήσεις των ερωτηθέντων πριν από το ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών ΕΚΠ65 σε σχέση με τις απαντήσεις τους που δόθηκαν μετά την ολοκλήρωσή του. Το γεγονός αυτό προκύπτει αποδεικνύει ότι η φοίτηση στο πρόγραμμα σπουδών συνέβαλε στην ισχυροποίηση των αντιλήψεων ότι: α) ο φοιτητής στην ΑεξΑΕ αισθάνεται ελεύθερος χωρίς να απομονώνεται, β) οι σπουδές στην ΑεξΑΕ δεν είναι ελλειμματικές στο ζήτημα της προσωπικής επαφής διδάσκοντα - διδασκόμενου και γ) οι σπουδές στην ΑεξΑΕ δεν είναι ελλειμματικές από την πλευρά της αλληλεπίδρασης που μπορεί να υπήρχε κατά τη διάρκεια μιας ομαδικής διδασκαλίας παραδοσιακού ΑΕΙ.

(ε) Τεχνολογικές διαστάσεις και πιθανές επιδράσεις (ΘΚ5)

Δεν εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p > 0,05$) στις απαντήσεις των ερωτηθέντων πριν από το ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών σε σχέση με τις απαντήσεις τους μετά την ολοκλήρωσή του αναφορικά με τη μεταβλητή ΘΚ5. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι οι φοιτητές διατήρησαν τις απόψεις τους για την πιθανή επίδραση των νέων τεχνολογιών στην ΑεξΑΕ, δηλαδή ότι μπορεί να σπουδάσει κάποιος χρησιμοποιώντας τις νέες τεχνολογίες, ενώ δεν δημιουργείται και σοβαρό πρόβλημα για όποιον δεν "τα πηγαίνει καλά" με αυτές. Δηλαδή δεν μπορεί να χειριστεί με ευχέρεια ηλεκτρονικό υπολογιστή ή δεν διαθέτει σύνδεση Internet.

Τέλος, με τη χρήση του t-κριτηρίου και σε όλο το δείγμα συνολικά, δεν διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις απαντήσεις των ερωτηθέντων σε σχέση με το φύλο ($p > 0,05$). Αντίθετα, χρησιμοποιώντας το ίδιο στατιστικό κριτήριο στις επιμέρους κατηγορίες

σημειώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p < 0.05$) στις απαντήσεις των ερωτηθέντων τόσο πριν όσο και μετά την παρακολούθηση του προγράμματος ΕΚΠ65 σε σχέση με το φύλο μόνο στη δεύτερη θεματική κατηγορία ερωτήσεων (ΘΚ2: Περιεχόμενο σπουδών - επαγγελματικές δυνατότητες). Φαίνεται, μάλιστα, πως οι άνδρες έχουν την πεποίθηση σε μικρότερο βαθμό έναντι των γυναικών ότι η εφαρμογή της ΑεξΑΕ προσφέρεται για την μελέτη σύγχρονων, πρωτότυπων και ευέλικτων γνωστικών αντικειμένων, για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους, για την αξιοποίηση των αποκτηθέντων γνώσεων στην αγορά εργασίας και την επαγγελματική τους εξέλιξη. Το εύρημα αυτό μπορεί να ερμηνευτεί ως εξής, αν και παραμένουμε επιφυλακτικοί λόγω του μικρού πλήθους του δείγματός μας:

- α) η πλειοψηφία των φοιτητών ήταν ενεργοί στο επάγγελμα εκπαιδευτικοί, ενώ η λήψη του τίτλου μετά την επιτυχή παρακολούθηση του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών, εκτός από την παροχή επιστημονικής γνώση, δε φαίνεται να τους προσφέρει και αναγνώριση ή υπηρεσιακή - επαγγελματική εξέλιξη.
- β) η μελέτη ενός γνωστικού αντικειμένου απαιτεί ελεύθερο χρόνο και τη φυσική παρουσία του σπουδαστή στο σπίτι ή σε ένα συγκεκριμένο χώρο μελέτης, κάτι που, μάλλον, είναι περισσότερο δύσκολο για τους άνδρες απ' ό,τι συμβαίνει με τις γυναίκες.

4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι γενικά αποδεκτό το ότι οι διδάσκοντες οφείλουν, κατά το σχεδιασμό των μαθημάτων τους για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, να λαμβάνουν υπόψη τις αντιλήψεις των φοιτητών τους για τη συγκεκριμένη μεθοδολογία. Και τούτο διότι με τον τρόπο αυτό μπορούν να συμβάλλουν στην καλλιέργεια των θετικών στάσεων των τελευταίων ώστε να τους βοηθήσουν ν' αποκτήσουν πλεονέκτημα και καθώς λαμβάνουν μέρος σ' αυτή την "ιδιάζουσα" (από πλευράς μεθοδολογίας) εκπαιδευτική διαδικασία. Επίσης σύμφωνα με τις αντιλήψεις αυτές θα πρέπει να δώσουν επί πλέον βάρος στην ενημέρωσή τους στις δυσκολίες και στα προβλήματα που είναι σχεδόν σίγουρο ότι θα αντιμετωπίσουν.

Στην έρευνα αυτή φάνηκε πως οι φοιτητές, γενικά, είχαν θετικές αντιλήψεις έναντι της ΑεξΑΕ τόσο πριν την έναρξη του προγράμματος σπουδών όσο και μετά από την ολοκλήρωσή του. Μάλιστα, στο σύνολο των ερωτηθέντων, εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις βαθμολογίες των απαντήσεών τους, πριν από το ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών σε σχέση με αυτές που προέκυψαν μετά το τέλος του.

Στην επιμέρους ανάλυση των πέντε θεματικών πεδίων του ερωτηματολογίου, φάνηκε πως στη δεύτερη φάση της έρευνας οι αντιλήψεις των φοιτητών ισχυροποιήθηκαν και στα πέντε πεδία ((α) Δυνατότητες πρόσβασης - ισότητα ευκαιριών (β) Περιεχόμενο σπουδών - επαγγελματικές δυνατότητες (γ) Σπουδές - ιδιαιτερότητες παροχής σπουδών και (δ) Προσωπική επαφή - επικοινωνία - αλληλεπίδραση ομάδας και (ε) Τεχνολογικές διαστάσεις και πιθανές επιδράσεις). Ωστόσο, στατιστικά σημαντικές διαφορές στις βαθμολογίες των απαντήσεων των ερωτηθέντων πριν από το ετήσιας διάρκειας μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών σε σχέση με αυτές μετά την ολοκλήρωσή του, εντοπίστηκαν μόνο στα τέσσερα πρώτα θεματικά πεδία.

Ολοκληρώνοντας την ανάλυσή μας σε όλο το δείγμα των συμμετεχόντων στην έρευνα φοιτητών δε διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις απαντήσεις τους σε σχέση με το φύλο. Αντίθετα σημειώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις απαντήσεις των ερωτηθέντων τόσο πριν όσο και μετά την παρακολούθηση του προγράμματος ΕΚΠ65 μόνο στη δεύτερη θεματική κατηγορία ερωτήσεων, που σχετίζεται με το περιεχόμενο σπουδών και τις επαγγελματικές δυνατότητες, που αυτό παρέχει. Πρόκειται για κάτι, που, κατά τη γνώμη μας, μπορεί να ερμη-

νευτεί από την έλλειψη χρόνου, ιδιαίτερα στην περίπτωση των ανδρών, όπως και τη μη αναγνώριση του συγκεκριμένου πιστοποιητικού μεταπτυχιακής επιμόρφωσης στον εργασιακό τομέα.

Επίσης, οι ερευνητικές προσπάθειες στον τομέα των αντιλήψεων των φοιτητών σε διαφορετικά θεματικά πεδία θα πρέπει να ενταθεί και να αναπτυχθεί. Ο λόγος είναι ότι με τα ερευνητικά αποτελέσματα διαμορφώνεται, σε μεγάλο βαθμό, η αποτελεσματική πρακτική της ΑεξΑΕ στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο, εντοπίζονται αδυναμίες και προβλήματα που είναι σίγουρο ότι μπορεί να βελτιωθούν και να δοθούν ουσιαστικές απαντήσεις. Το ζητούμενο άλλωστε είναι να εντοπιστούν οι αδυναμίες αυτές και να μπορέσουν να προσαρμοστούν σε ένα βελτιωμένο μοντέλο ΑεξΑΕ στην υπηρεσία των φοιτητών για ποιοτικότερη εκπαίδευση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Amundsen, C. L. & Bernard, R. M., (1989). Institutional support for peer contact in distance education: An empirical investigation, *Distance Education*, 10, pp. 7-27.
- Anton, W. & Reed, J., (1991), *College Adjustment Scales: Manual*. Florida, PAR.
- Buboltz, W., Jenkins, S., Wilkinson, L. & Young, T., (2002), Διαθέσιμο online: <http://tigersystem.net/aera2002/viewproposaltext.asp?propID=1024> [προσπελάστηκε στις 27/7/2002].
- Dinnocenti, S., Weiss, C., Ulmer L. & Roberts, D., (2002), Measurement scales – Attitudes about distance education, Διαθέσιμο online: <http://roberts.ed.psu.edu/users/droberts/meas.htm>, [προσπελάστηκε στις 27/7/2002].
- Griswold, P.A., (1984), Elementary Students' Attitudes During 2 Years of Computer-Assisted Instruction, *American Educational Research Journal*, 21, 4, pp. 737-754.
- Holmberg, B., (1996), *Theory and Practice of Distance Education*, New York, Routledge.
- McMillan, J. B., (1980), *Attitude development and measurement*, In J. H. McMillan (ed.), *The social psychology of school learning*, New York, Academic Press.
- Race, P., (1995), *The Open Learning Handbook*, London, Kogan Page Ltd.
- Rowntree, D., (1992), *Exploring Open and Distance Learning*, London, Kogan Page.
- Rowntree, D., (1994), *Preparing Materials for Open and Flexible Learning*, London, Kogan Page.
- Willis, B., (2000), *Distance Education at a Glance*, Διαθέσιμο online: <http://www.uidaho.edu/evo/distglan.html>, [προσπελάστηκε στις 27/7/2002].
- Βεργίδης, Δ., Λιοναράκης, Α., Λυκουργιώτης, Α., Μακράκης, Β. & Ματραλής, Χ., (1998), *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Θεσμοί και λειτουργίες*, Πάτρα, Εκδόσεις ΕΑΠ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στις ερωτήσεις που δεν σημειώνονται με αστερίσκο υπήρχε το πρόθεμα: *Η Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (ΑεξΑΕ) πρέπει κατά τη γνώμη σας ν' αναπτυχθεί και στη χώρα μας γιατί (απάντηση στην κλίμακα 1-καθόλου, 2-λίγο, 3-μέτρια, 4-πολύ, 5-πάρα πολύ):*

Σε όλες όσες ερωτήσεις σημειώνονται με αστερίσκο, υπήρχε το πρόθεμα: *Σε ποιο βαθμό έχετε την άποψη πως (απάντηση στην κλίμακα 1-καθόλου, 2-λίγο, 3-μέτρια, 4-πολύ, 5-πάρα πολύ):*

Θεματική κατηγορία 1: Δυνατότητες πρόσβασης – ισότητα ευκαιριών

1. Μπορεί να εξυπηρετήσει τη μεγάλη ζήτηση για πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.
2. Δίνει ευκαιρίες σε ανθρώπους που δεν μπορούσαν έως τώρα να σπουδάσουν και να κάνουν σπουδές πανεπιστημιακού επιπέδου.
3. Προωθεί στην πράξη την ισότητα ευκαιριών στη μόρφωση.

4. Τα συμβατικά ΑΕΙ δε μπορούν να εκπαιδεύουν πολύ μεγάλο αριθμό φοιτητών.
5. Προωθεί τη "δια βίου" εκπαίδευση.
6. Μπορούν να σπουδάσουν όσοι αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες.
7. Δίνει τη δυνατότητα να σπουδάσουν άνθρωποι που αντιμετωπίζουν συχνά διάφορα προβλήματα υγείας (λ.χ. χρόνιες παθήσεις).
8. Δίνει τη δυνατότητα μόρφωσης σε ανθρώπους που κατοικούν μακριά από τα αστικά κέντρα.
9. Λύνει το πρόβλημα της μορφωτικής απομόνωσης για τους κατοίκους της μεθορίου (νησιωτικές και ηπειρωτικές ή ακριτικές περιοχές).
10. Εξαλείφει ως ένα βαθμό την οικονομική αιμορραγία από τη μετάβαση των Ελλήνων για σπουδές στο εξωτερικό.
11. Ο υποψήφιος φοιτητής δεν χρειάζεται να δαπανήσει χρήματα σε φροντιστήρια.
12. Δίνει τη δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση σε άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (π.χ. μαθησιακά προβλήματα).
13. Δίνει τη δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση σε άτομα με ειδικές ανάγκες ευκολότερα απ' ό,τι στη συμβατική εκπαίδευση.
14. Δεν αναγκάζει το φοιτητή να αλλάξει τόπο κατοικίας για να σπουδάσει.
15. Ο εργαζόμενος φοιτητής μπορεί να σπουδάσει και να συνεχίσει ταυτόχρονα τη δουλειά του.
16. Δίνει τη δυνατότητα μόρφωσης σε ανθρώπους (π.χ. μητέρες), που δεν μπορούν να παρακολουθούν τη διδασκαλία στο συμβατικό Πανεπιστήμιο για οικογενειακούς ή άλλους λόγους.
17. Δίνει τη δυνατότητα σπουδών στους Έλληνες της διασποράς.
18. Δίνει τη δυνατότητα σπουδών σε εκείνους που μετακινούνται συνεχώς για επαγγελματικούς λόγους.

Θεματική κατηγορία 2: Περιεχόμενο σπουδών - επαγγελματικές δυνατότητες

19. Προωθεί την εκπαίδευση με πρόσβαση σε σύγχρονες πηγές γνώσεων.
20. Μπορεί κανείς να επιλέξει να μορφωθεί σε μια ποικιλία γνωστικών αντικειμένων.
21. Δίνει τη δυνατότητα στους εργαζομένους να βελτιώσουν - εξειδικεύσουν τις επαγγελματικές τους γνώσεις.
22. Παρέχει στον υποψήφιο φοιτητή το δικαίωμα της άμεσης και ελεύθερης επιλογής του γνωστικού αντικείμενου των σπουδών του.
23. Δίνει τη δυνατότητα στους εργαζομένους να εξελιχθούν επαγγελματικά.
24. Δίνει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να καλύψουν τις πνευματικές τους ανησυχίες μέσα από συγκεκριμένους τομείς σπουδών.
25. Μπορεί ο φοιτητής να σπουδάσει σε σύγχρονα γνωστικά αντικείμενα και να βρει ευκολότερα εργασία.
26. Δίνει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να αξιοποιήσει δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο του σπουδάζοντας.
27. Προσφέρονται ευέλικτα και πρωτότυπα εκπαιδευτικά προγράμματα που ενδεχομένως συμπιπτουν με τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντα των υποψηφίων φοιτητών.
28. Προσφέρει προγράμματα εκπαίδευσης που είναι άμεσα συνδεδεμένα με την αγορά εργασίας.
9. Αποτελεί διέξοδο για τους ανέργους ώστε να εκπαιδευτούν σε νέα αντικείμενα.

Θεματική κατηγορία 3: Σπουδές - ιδιαιτερότητες παροχής σπουδών

1. Δίνει την ευκαιρία στους πολίτες να σπουδάσουν με τους δικούς τους ρυθμούς, χωρίς άγχος, πίεση ή ανταγωνισμό.

31. Δεν απαιτεί την υποχρεωτική παρουσία των φοιτητών στις αιθουσες διδασκαλίας.
32. Συμβάλλει στην εκπαιδευτική αποκέντρωση.
33. Μπορεί ο κάθε φοιτητής να ρυθμίσει την πορεία προς την ολοκλήρωση των σπουδών του ανάλογα με τον ελεύθερο προσωπικό χρόνο που διαθέτει.
34. Δεν δεσμεύει τους φοιτητές ώστε να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους σε καθορισμένο χρόνο.
35. Εφαρμόζει στην πράξη έναν εναλλακτικό - ένα διαφορετικό από τους συμβατικούς - τρόπο διδασκαλίας.
36. Ο φοιτητής μπορεί να σπουδάσει γνωστικά αντικείμενα που δε διδάσκονται στα συμβατικά ΑΕΙ.
- 37*. Ο φοιτητής στην ΑεξΑΕ μπορεί να καθυστερήσει την ολοκλήρωση των σπουδών του.
- 38*. Οι σπουδές στην ΑεξΑΕ δεν μπορούν να καλύψουν όλα τα γνωστικά αντικείμενα, όπως λ.χ. την ιατρική.
- 39*. Οι σπουδές στην ΑεξΑΕ είναι ελλειμματικές λόγω της ανυπαρξίας τάξεων - αιθουσών διδασκαλίας όπως στα συμβατικά ΑΕΙ.
- 40*. Η έλλειψη υπευθυνότητας από την πλευρά των φοιτητών θα δημιουργήσει σοβαρό πρόβλημα στις σπουδές τους σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι στο συμβατικό Πανεπιστήμιο.
- 41*. Οι φοιτητές στην ΑεξΑΕ εγκαταλείπουν ευκολότερα τις σπουδές απ' ότι οι συναδέλφοί τους που φοιτούν σε ένα συμβατικό Πανεπιστήμιο.

Θεματική κατηγορία 4: Προσωπική επαφή - επικοινωνία - αλληλεπίδραση ομάδας

42. Δίνει τη δυνατότητα στο φοιτητή να δοκιμάσει να σπουδάσει χωρίς να αισθάνεται φόβο ότι θα αποδοκιμαστεί από τους συναδέλφους του σε περίπτωση αποτυχίας.
43. Δίνει μια αίσθηση ελευθερίας στο φοιτητή.
- 44*. Οι σπουδές στην ΑεξΑΕ είναι ελλειμματικές στο ζήτημα της προσωπικής επαφής διδάσκοντα - διδασκόμενου.
- 45*. Ο φοιτητής στην ΑεξΑΕ αισθάνεται απομονωμένος.
- 46*. Οι σπουδές στην ΑεξΑΕ δημιουργούν πρόβλημα με την έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ των φοιτητών.
- 47*. Οι σπουδές στην ΑεξΑΕ είναι ελλειμματικές από την πλευρά της αλληλεπίδρασης που θα υπήρχε σε μια ομαδική διδασκαλία.
- 48*. Μπορούν να επηρεαστούν αρνητικά οι σπουδές των φοιτητών της ΑεξΑΕ λόγω έλλειψης μέτρου σύγκρισης με άλλους συμφοιτητές τους για το πόσο καλά προχωρούν στα μαθήματα.

Θεματική κατηγορία 5: Τεχνολογικές διαστάσεις και επιδράσεις

49. Είναι μια εκπαιδευτική μεθοδολογία που μπορεί να ανταποκριθεί στους ταχύτατους ρυθμούς της τεχνολογικής εξέλιξης της εποχής μας.
50. Μπορεί να βοηθήσει το φοιτητή ώστε να αποκτήσει δεξιότητες χειρισμού σύγχρονων τεχνολογικών μέσων.
51. Μπορεί κανείς να σπουδάσει χρησιμοποιώντας και τη σύγχρονη τεχνολογία.
52. Δίνει τη δυνατότητα ή και αποτελεί κίνητρο για το φοιτητή ώστε να μάθει να χειρίζεται με ευχέρεια τη σύγχρονη τεχνολογία.
- 53*. Δημιουργείται πρόβλημα σε όσους δεν έχουν πρόσβαση στη σύγχρονη τεχνολογία (λ.χ. δεν διαθέτουν Internet).
- 54*. Οι φοιτητές στην ΑεξΑΕ δυσκολεύονται εάν δε γνωρίζουν να χειρίζονται ηλεκτρονικό υπολογιστή.